

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра теорії і методики музичної освіти та хореографії

**ПЕДАГОГІКА МИСТЕЦТВА
ДЛЯ КУЛЬТУРНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ
ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ**

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

(7-9 листопада 2019 року)

Мелітополь, 2019

УДК: [378.013.43:7]:316.612(06)

П24

Друкується згідно рішення Вченої Ради Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протокол № 4 від 20.11.2019

Рецензенти:

Соколова Алла Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Мельник Ольга Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки мистецтв та фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М.П.Драгоманова.

П 24 Педагогіка мистецтва для культурного зростання особистості впродовж життя: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 7-9 листопада 2019 р.) / Відповід. ред. Н.А.Сегеда. – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2019. – 181 с.

ISBN 978-617-7823-05-5

Збірка містить тези і статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Педагогіка мистецтва для культурного зростання особистості впродовж життя”. Зміст публікацій спрямований на висвітлення різних аспектів таких питань: історико-методологічні підвалини дослідження людинотворчої сутності педагогіки мистецтва; педагогічна сутність і зміст людинотворчої функції мистецтва у контексті концепції “Нова українська школа”; аналіз світового досвіду формальної, неформальної та інформальної мистецької освіти для культурного зростання особистості впродовж життя; концептуально-методичні засади забезпечення якості художньо-педагогічного супроводу культурного зростання людини засобами мистецтва в освітньому процесі; методичні основи реалізації індивідуально-творчого підходу до викладання фахових дисциплін у закладах позашкільної та спеціалізованої мистецької освіти; дослідно-експериментальна робота молодих науковців та студентів з розробки та апробації творчих проектів особистісного зростання засобами мистецтва.

Відповідальність за наукову коректність і оригінальність текстів несуть їх автори.

ISBN 978-617-7823-05-5

УДК: [378.013.43:7]:316.612(06)

© Н.А.Сегеда, 2019

ЗМІСТ

Антоненко О. М. ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ (НА ПРИКЛАДІ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЛІЦЕЮ №9 м. МЕЛІТОПОЛЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ).....	7
Багрій Т. Є. АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОГО МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА В КЛАСІ ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ	10
Борщ О. В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ У МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ХУДОЖНІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	13
Брежнєва С. Б. ВПЛИВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПЕРЕДУМОВ НА РОЗВИТОК ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ МЕНОНІТІВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.....	16
Василенко Л. М. ПРИНЦИПИ ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	19
Верещагіна-Білявська О. Є. СУЧАСНА ДУХОВНА МУЗИКА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА	22
Власенко Е. А. ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНО ДОЦІЛЬНОЇ РЕПЕРТУАРНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	25
Вольська Ю. В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-СЦЕНІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	28
Врубель Г. Ф. МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ	31
Глотова в. А. ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	35
Гончарова Н. А. ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	37
Громченко В. В. ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ МИТЦЯ	43

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Анотація: У тезах розглядається структура й зміст музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики та педагогічні умови її формування в умовах педагогічного ВНЗ.

Ключові слова: музично виконавська компетентність, професійна компетентність, музично-виконавська діяльність.

Annotation: This article highlights the structure and content of musical performance competence of the future music teacher and teaching conditions for it's formation in the pedagogical university.

Key words: music performance competence, professional competence, music performance activity.

Нові стратегічні орієнтири в суспільстві кардинально змінили вимоги до освіти. Основною метою освіти стає не сукупність знань, умінь та навичок, а особистісна, соціальна й професійна компетентність - вміння самостійно добувати, аналізувати й ефективно використовувати інформацію, вміння раціонально та ефективно жити й працювати у світі, що швидко змінюється.

Поняття “професійна компетентність” у цій ситуації наповнюється не тільки новим змістом, а й набуває пріоритетного сенсу й значення, виступає найважливішою характеристикою особистості вчителя й основою його самовдосконалення. Процес формування даної якості майбутнього фахівця вимагає нових підходів до його організації. У традиційному розумінні професійна компетентність містить у собі професійні знання, вміння, навички, досвід застосування їх на практиці, володіння різними засобами професійної комунікації, здатність до саморозвитку.

Останім часом актуальність проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя на сучасному етапі розвитку професійної освіти зросла і її вивчення помітно активізувалося. Питання змісту й особливостей компетентнісного підходу під час підготовки фахівців розглянуті у працях М. Лук'янової, А. Маркової, О. Овчарук, Л. Проців, О. Сизової, З. Стельмахук та ін. Опорою у створенні методики формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики стали дослідження А. Каузової, В. Малинковської, В. Медушевського, В. Муцмахера, А. Петрушина, Г. Цигана та ін.

Найчастіше стан музично-виконавської підготовки студентів у класі основного інструмента можна характеризувати як незадовільний, оскільки:

- майбутній вчитель музики у повсякденній практиці має справу з обмеженою кількістю музичних творів, що загальмовує процеси розвитку, знижує когнітивні інтереси й потреби студентів;

- урок у музично-виконавському класі найчастіше трансформується в тренаж вузькоспеціальних виконавських умінь та навичок. Майбутній вчитель музики в даних умовах демонструє нездатність вийти в практичній діяльності за межі кола відпрацьованих з педагогом музичних творів. При переносі професійних умінь і навичок у нові умови виникають серйозні труднощі: викладання дисципліни “основний музичний інструмент” носить яскраво виражений авторитарний характер, що не розвиває самостійність, активність, творчу ініціативу студента. Більшість викладачів-музикантів не ставлять своїм завданням навчити майбутнього вчителя музики вчитися самому, без постійної й турботливої опіки ззовні, покладаючись на самого себе, на свої внутрішні резерви. Сучасні дослідження показують, що в реальній практиці вчителі музики найчастіше не мають належної якісної підготовки в галузі виконавської діяльності.

Аналізуючи роботи педагогів-дослідників, ми дійшли висновку: поняття “професійна компетентність”, по-перше, розглядається вченими в контексті відповідної виконуваної діяльності; по-друге, розуміється як важливий новотвір особистості, що інтегрує різні якості й властивості людини; по-третє, характеризує ступінь підготовленості людини до професійної діяльності й характер її здійснення; по-четверте, формується в ході освоєння людиною відповідної їй професійної діяльності.

Музично-виконавська компетентність вчителя музики в загальноосвітній школі є його ядром. Специфіка професійної діяльності вчителя музики визначається необхідністю тісного взаємозв'язку елементів, що входять і в поняття “вчитель”, і в поняття “музикант”. При цьому володіння музичним інструментом є найважливішим зі всіх умінь, якими повинен володіти вчитель музики. Музично-виконавська діяльність вчителя музики - це опосередкована взаємодія виконавця (вчителя) і автора музичного твору, спрямована на відтворення, розкриття й донесення до слухача (учня) художнього образу, авторського задуму музичного твору. Вона полягає в освоєнні тексту музичного твору, у тлумаченні ідеї, художнього образу й змісту твору, у відборі виразових засобів для точної передачі композиторського задуму. Таким чином, творча природа музичного мистецтва відкриває великі можливості для творчості вчителя музики, що проявляється в інтерпретації музичних творів, здатності яскраво, образно виконувати твір, викликаючи емоційний відгук та творчий стан слухачів.

Здатність до глибокого й правдивого тлумачення музичних творів тісно пов'язана зі світоглядом, загальною культурою, різнобічними знаннями, музичними здібностями, емоційно-вольовими якостями й складом мислення. Цими факторами визначається успішність музично-виконавської діяльності.

Структура та зміст музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики визначаються специфікою професійної діяльності і мають свої особливості. Діяльність вчителя музики є творчою і характеризується багатоаспектністю - викладач, виконавець, диригент, організатор позакласної роботи та ін. Виходячи зі специфіки музичної діяльності, основу професійної компетентності спеціаліста-музиканта складають музично-слухова, музично-педагогічна та музично-виконавська компетентність. Кожний вид компетентності містить кілька компонентів: особистісний, когнітивний, музично-діяльнісний та рефлексивний.

Провідним компонентом музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики є особистісний компонент, що включає музичні здібності, емоційно-вольові якості, артистизм й мотивацію музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музики. Він відображає психологічну готовність і здатність особистості до здійснення музично-виконавської діяльності, а також установку на вдосконалення власного досвіду даної діяльності.

Когнітивний компонент, що виконує інформаційну функцію, представлений єдністю педагогічних, культурологічних, музично-теоретичних і спеціальних знань, а також системою музично-виконавських прийомів та способів організації виконавського апарату, які забезпечують практичну реалізацію музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики.

Музично-діяльнісний компонент містить музично-слухові уявлення, виконавські вміння та навички студента. Він показує сформованість художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики. Рефлексивний компонент характеризує осмислення, самоаналіз і самооцінку студентом власної музично-виконавської діяльності та її результатів, визначення шляхів її організації, оптимальних методів і прийомів роботи над музичним твором.

Формування музично-виконавської компетентності в майбутнього вчителя музики в умовах педагогічного вузу буде проходити ефективно при реалізації комплексу педагогічних умов:

- 1) організації музично-виконавської діяльності майбутніх фахівців на основі використання різних видів творчого виконавського моделювання;

- 2) комунікативності процесу формування музично-виконавської компетентності;

- 3) забезпечення рефлексивного визначення майбутнього фахівця в музично-виконавській діяльності.

Методика реалізації першої умови будується на принципах проблемності, цілісного вивчення твору, міжпредметної інтеграції, самостійної діяльності й творчості. Основними методичними механізмами її реалізації виступають:

а) подання навчального матеріалу у вигляді професійно-орієнтованих завдань і проблемних ситуацій (моделювання музичного стилю, жанру, структури, виконавської манери та ін.);

б) підбір форм і методів навчання залежно від виду діяльності.

Друга педагогічна умова - комунікативність процесу формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики є ефективною умовою актуалізації емоційних переживань студентів. Джерелом емоцій в даному випадку виступає не тільки сама музика, а й музично-виконавська діяльність студента. На даній стадії широко використовуються методи асоціацій, емпатії, вербалізації. Багаторазове «проживання-переживання» послідовно різних емоційних станів сприяє формуванню в майбутніх учителів музики широкої й різноманітної палітри емоційних переживань, в цілому - потреби в музиці, її виконанні, передачі слухачу не тільки думок й настрою композитора, але й свого власного емоційного стану.

Третя педагогічна умова - забезпечення рефлексивного визначення майбутнього фахівця у власній музично-виконавській діяльності базується на принципах безперервності у формуванні музично-виконавської компетентності, самооцінки, індивідуалізації. Для майбутнього вчителя музики самосвідомість виступає внутрішнім механізмом, завдяки якому він здатний не тільки свідомо приймати музично-виконавську діяльність, але й самостійно усвідомлювати свої музично-виконавські можливості, здібності, визначати міру й характер власної активності у музично-виконавській діяльності, спрямованої на осмислення й передачу художнього змісту музичного твору. Визначення рефлексивної позиції студентів у педагогічному процесі найбільш ефективно забезпечується використанням прийомів, спрямованих на розвиток рефлексивних умінь; цілеспрямованим створенням у педагогічному процесі ситуацій, що вимагають аналізу й оцінки, доведення, обґрунтованості своєї позиції, постійного росту музично-виконавської компетентності; включення студентів у рефлексивну самодіагностику.

Реалізація розглянутих умов формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музики сприятиме забезпеченню позитивних результатів у процесі вдосконалення професійної підготовки компетентних фахівців, а тому подальших досліджень потребує розробка альтернативних методик та програм відстеження компонентів музично-виконавської компетентності студентів, створення креативного середовища в класі основного музичного інструмента.